

Broedvogels van de Hekslootpolder

Toename en afname van verschillende groepen broedvogels t u

In het vorige nummer van de Fitis heeft u kunnen lezen hoe de Hekslootpolder in de afgelopen 30 jaar groen bleef ondanks meerdere plannen van de gemeente Haarlem en de provincie om er huizen, wegen en sportvelden aan te leggen. Vanaf 1985, toen de Vereniging Behoud de Hekslootpolder werd opgericht hebben we broedvogeltellingen gehouden in de Hekslootpolder. Daarvan werd regelmatig verslag gedaan in het voorjaarsnummer van de Fitis en later in het najaarsnummer van het Hekslootnieuws. Deze tellingen werden in de eerste jaren verricht volgens de provinciale richtlijnen, de zogenaamde PWS-methode. Vanaf 1989 kwam de BMP-methode in zwang, de Broedvogel Monitoring Project-methode die door Sovon werd ontwikkeld en overal in Nederland werd geïntroduceerd en gevolgd. Jarenlang waren dezelfde tellers actief. Ondergetekende telde alle 30 jaar, samen met eerst Coen Looy, Frank Alink en Peter de Jong en later Peter Davids. De laatste jaren hebben Emmy Bulten en Marjolein Verdam de gelederen versterkt.

30 Jaar broedvogeltellingen in de Hekslootpolder laat een goed beeld zien van de ontwikkeling van de vogelstand in dit prachtige veenweidegebied. Het aantal soorten broedvogels is sterk toegenomen, maar de weidevogels hebben het ook hier moeilijk.

tussen 1985 en 2015

BLAUWBORST
Foto: Willem de Voegt

De broedvogels

De soorten en aantallen broedvogels van de Hekslootpolder zijn in de loop van de afgelopen 30 jaar enorm veranderd. Vijf groepen zijn globaal te onderscheiden: de weidevogels, de watervogels, de rietvogels, de kleine zangers en de overigen. In dit artikel zal ik de veranderingen per soort aangeven mede met behulp van enkele tabellen en ik zal de onderliggende oorzaken van die veranderingen proberen te verklaren. Voor een gedetailleerd overzicht van alle soorten per jaar verwijs ik naar de boeken 'De Hekslootpolder, 20 jaar actievoeren, inventariseren en natuur ontwikkelen', waarin een tabel is opgenomen van alle jaarlijkse broedvogeltellingen tussen 1982 en 2004 en 'Gezien de Hekslootpolder' met een tabel van de jaren 2000 tot en met 2009. Dit laatste boek is nog volop verkrijgbaar tegen

de spotprijs van € 5,00 bij de Vereniging Behoud de Hekslootpolder.

In dit artikel vermeld ik van enkele groepen de aantallen vanaf 1985 per 5 jaar en vanaf 2010 tot heden elk jaar.

Weidevogels in zwaar weer

Tot de weidevogels worden die soorten gerekend die voor hun broedgebied afhankelijk zijn van het agrarisch gebruikte grasland. De weidevogels bereikten in Nederland hun hoogste aantallen in de vijftiger en zestiger jaren van de vorige eeuw. Vanaf die tijd begon de ontwatering en intensivering van het graslandgebruik tot een achteruitgang van de weidevogels te leiden. Dit verval zette daarna door en heeft tot een sterke afname van vrijwel alle soorten geleid.

Als de nesten niet worden uitgemaaid als gevolg van steeds vroegere maaidata, hebben de jonge kuikens die de maaimachines overleven te weinig dekking tegen predatoren, en vinden ze te weinig insecten in het gemillimeterde gras. Bovendien is er plaatselijk vaak sprake van hoge predatiedruk door Vossen, Zwarte Kraaien, Blauwe Reigers, meeuwen en roofvogels.

In de Hekslootpolder hebben we pas in de loop van de jaren negentig van de vorige eeuw te maken met een sterke achteruitgang van de weidevogels (zie tabel 1). Daarvoor namen de aantallen

toe door de inspanningen van twee groepen nestbeschermers. Dit is goed te zien aan de toename van de stand van de Grutto, die tussen 1985 en 1995 meer dan verdubbelde! In die hoogtijdagen hadden we kavels in de Hekslootpolder met 6 of 7 gruttonesten. Een ongekende weelde. Hoewel de boeren toen al vroeg maaiden, konden de nesten behouden blijven door markering van de nesten door vrijwilligers. De boeren maaiden om de nesten heen en bij inscharing van vee werden van te voren nestbeschermers over de nesten geplaatst zodat de koeien de eieren niet konden vertrappen.

Maar vanaf de millenniumwisseling trad ook in de Hekslootpolder een sterke afname van alle weidevogels op. De oorzaak was de komst van de Vos die zich vanuit de binnenduinrand in het veenweidegebied vestigde. De Vos noopte ons te stoppen met nestbescherming, omdat bijna alle door ons gemarkeerde nesten werden gepredeerd, terwijl dat percentage voor de komst van de Vos rond de 25% schommelde. De Vos wist de nesten makkelijk te vinden door simpelweg 's nachts de sporen van de vrijwilligers door het gras te volgen. De afname was dramatisch, sterker dan elders in den lande, omdat twee krachten elkaar versterkten: de predatie door de Vos en het noodgedwongen stoppen van de nestbescherming, waardoor veel

TABEL 1 Aantal territoria van weidevogelsoorten in de Hekslootpolder tussen 1985 en 2015

	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kievit	99	97	106	67	21	20	19	22	20	18	20
Grutto	31	40	74	47	8	7	9	10	9	8	8
Tureluur	20	24	27	22	10	9	7	7	6	5	7
Scholekster	30	19	21	9	10	8	6	5	5	4	7
Slobeend	11	10	4	3	3	2	2	3	2	3	4
Zomertaling	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0
Veldleeuwerik	3	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Graspieper	4	4	1	0	1	1	1	1	1	1	1
Watersnip	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

BRUINE KIEKENDIEF VROUW Foto: Willem de Voogt

nesten verloren gingen door agrarische activiteiten (rollen, mesten, injecteren en maaien).

De Kievit handhaaft zich de laatste jaren met rond de 20 paar vooral op de kavels van boer Vink, die het minst intensief boert van alle boeren in de Hekslootpolder. Daarnaast broedt de Kievit en ook de Grutto op enkele kavels met late maaidatum (niet maaien vóór 21 juni) die door het Recreatieschap Spaarnwoude zijn ingesteld.

De gruttostand was door de stringente nestbescherming enorm toegenomen in de 90-er jaren, maar des te harder gekelderd na de komst van de Vos. Een aantal gruttoparen weet zich te handhaven op een viertal kavels met late maaidatum die door onze vereniging vanaf 2010 werd ingesteld. We betaalden boer Vink, die het land van projectontwikkelaar Sisselaar mocht beheren, een vergoeding om niet vóór 21 juni te maaien. Echter vorig jaar werd dit land verkocht en te vrezzen valt dat de over-

gebleven Grutto's door agrarische werkzaamheden in de knel komen.

Soorten die een minder sterk verval laten zien zijn de Tureluur die een zeer goed verborgen nest heeft en daardoor minder gepredeerd wordt, de Scholekster en de Slobeend. Beide laatste soorten staan onder druk, ook landelijk gezien, maar weten zich in de Hekslootpolder op een laag niveau te handhaven. De laagste stand van de Slobeend was overigens 2008 met maar 1 broedpaar. De overige weidevogels: Zomertaling, Veldleeuwerik en Graspieper komen niet elk jaar tot broeden.

De Watersnip broedde in het begin van onze telreeks in de Hekslootpolder, met zelfs twee broedparen in 1984, maar is sinds de millenniumwisseling in heel Nederland teruggedrongen tot reser vaatgebieden. In heel Noord-Holland broedden in 2010 nog maar 50 paar Watersnippen. Zo'n nat graslandgebiedje ligt bij Zwanenburg direct aan de ringvaart in de Haarlemmermeerpolder

BRUINE KIEKENDIEF man Foto: Willem de Voogt

waar water door de dijk sijpelt en de boer niet met machines het land op kan. Juist hier broedden de laatste Watersnippen van onze omgeving.

Een andere zeer zeldzame weidevogel is de Kempphaan. Tot in de jaren zeventig was er een arena in de Hekslootpolder waar de hanen van deze soort strijden om de dominante posities.

De hennen komen op de arena voor de bevruchting en zoeken na de paring een rustige plek om te nestelen. Een andere arena in onze regio was bezet tot in de 90-er jaren: de arena bij het plasje van Spaarnwoude aan de Kerkweg. In de telperiode van de afgelopen 30 jaar heeft er mogelijk 1 broedgeval plaatsgevonden in de Hekslootpolder en wel in 1989, toen er meerdere keren een Kempphaan met vliegvlugge jongen is waargenomen.

Watervogels nemen toe

In tegenstelling tot de weidevogels laten de watervogels in de afgelopen 30 jaar

een groei zien, zowel in soorten als in aantallen. Naast de Slobeend en de Zomertaling, die beide tot de weidevogels worden gerekend, kun je nog 5 soorten eenden en sinds de 90-er jaren ook 3 soorten ganzen met jongen tegenkomen in de Hekslootpolder.

De Wilde Eend is de meest talrijke met door de jaren heen vaak rond de 50 broedparen. Ze broeden in de Hekslootpolder voornamelijk op de grond, in het gras of in het riet maar ook onder bruggetjes, in duikers of op een geknotte wilg. De Kuifeend is een late broeder. Omdat de jongen alleen dierlijk voedsel nuttigen moet de macrofauna zich voldoende hebben ontwikkeld. Elk jaar broeden er tussen de 3 en 8 paren.

De Krakeend is een soort die sinds de 80-er jaren van de vorige eeuw een enorme groei heeft gekend. Van 1 broedpaar in 1985 is de soort gegroeid tot 17 paar in 2015. Van oorsprong een Oost-Europese broedvogel heeft de Krakeend zich sterk naar het westen uitgebreid.

De Bergeend is een holenbroeder en daarom de enige eendensoort waarvan het vrouwtje geen schutkleur behoeft tegen predatoren. Van oudsher broedde de soort in konijnenholen langs de kust, maar door de komst van de Vos heeft de Bergeend zich steeds vaker gevestigd in het binnenland. Ze broeden daar in achtergelaten riool en pvc-buizen en hooibalen. In de Hekslootpolder varieert het aantal tussen de 5 en 14 territoria, maar slechts enkele paren komen tot broeden in de bunkers van de Stelling van Amsterdam.

Zoveel Wintertalingen als er in de winter voorkomen in de Hekslootpolder, zo zeldzaam is hij in de zomer. Deze fraaie kleine eendensoort broedt graag in rustige waterrijke gebiedjes met dichte oeverbegroeiing. Vooral in heide- en hoogveengebiedjes met veel vennen in het oosten van het land en in Brabant,

maar soms ook in veenweidegebieden. Een niet jaarlijkse en zeldzame broedvogel van de Hekslootpolder die je gemakkelijk over het hoofd ziet.

De ganzen kwamen in het begin van onze telreeks als broedvogel niet voor. Nu broeden er twee exoten en een in-landse soort in de Hekslootpolder. De eerste vestiging was in 1989 van de Nijlgans. Van oorsprong afkomstig uit de Nijldelta van Noord Afrika ontsnapte deze soort uit waterwildcollecties op meerdere plaatsen in Europa. De soort bleek winterhard en zeer succesvol. In de Hekslootpolder sinds 1989 met nu rond de 5 broedparen. Ze broeden in het riet of in de vegetatie van de eilandjes in de Klutenplas. Ook broedde een paar op de ooeivaarspaal, voordat die omwaaide tijdens een storm. Na de broedtijd en in de winter verzamelt de soort zich in grote groepen. Langs het Spaarne aan de rand van de Hekslootpolder tellen we er soms meer dan 150. In 1999 broedde het eerste paar Grauwe Ganzen in de polder. Ze namen toe tot 9 paar in 2014 maar ze lijken zich in aantal te stabiliseren. Wellicht onder invloed van de jachtdruk want sinds 2008 wordt er weer gejaagd op ganzen in de Hekslootpolder, omdat het gebied binnen de 10 kilometer grens van Schiphol ligt, waarbinnen gejaagd mag worden om de kans op botsingen met opstijgende en landende vliegtuigen te

verkleinen. In de winter worden groepen ganzen geteld in de Hekslootpolder van meer dan 1500 exemplaren.

De enorme toename van de Grauwe Gans in Nederland heeft te maken met het effect van de Oostvaardersplassen, het enorme moerasgebied in de Flevo-polders waar veel Grauwe Ganzen en ook andere soorten moerasbewoners tot broeden komen en van waaruit de rest van Nederland is gekoloniseerd.

In 2004 werden de eerste broedgevallen van de Canadese Gans vastgesteld. Van oorsprong een Noord-Amerikaanse soort maar al enkele eeuwen in Engeland broedvogel. Vanaf 1950 verovert deze gans Midden en West-Europa. In de Hekslootpolder broeden 2 tot 5 paar maar er worden groepen geteld van meer dan 50 exemplaren.

Meer dan ganzen en eenden

Nog enkele soorten watervogels komen in de Hekslootpolder tot broeden. De Fuut kwam vroeger, tussen 1980 en 1990, in een kleine kolonie van 6 paar tot broeden rond Fort Spaarndam Zuid. Nu is het een jaarlijkse broedvogel met tussen de 2 en 6 broedparen. Hun drijvende nesten liggen vaak verankerd tussen het riet en de ouders dragen hun gestreepte jongen vaak op de rug met zich mee. Dat verschijnsel is ook te zien bij de Knobbelzwaan die jaarlijks met enkele paren in de Hekslootpolder

TABEL 2 Aantal territoria van rietvogelsoorten in de Hekslootpolder tussen 1985 en 2015

	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kleine karekiet	3	12	19	18	13	11	13	15	10	12	5
Rietzanger	1	2	3	2	8	23	19	14	20	23	27
Bosrietzanger	1	1	0	1	2	2	5	3	3	3	3
Rietgors	2	5	7	13	11	11	9	8	10	12	15
Blauwborst				1	2	2	3	3	4	2	2
Snor				1	0	0	1	1	0	0	0
Sprinkhaanzanger					1	1	1	1	0	1	1
Waterral					1	1	1	1	1	1	1
Roerdomp					1	0	0	1	0	0	0
Bruine kiekendief						1	1	1	1	0	0

broedt. Deze vogel is pas na 3 of 4 jaar geslachtsrijp en bezet dan een territorium. Jonge dieren zoeken vaak de veiligheid van de groep en in de Hekslootpolder hebben we grote groepen gehad van tot wel 150 exemplaren. De laatste jaren treedt deze groepsvorming niet meer op in de Hekslootpolder.

De Meerkoet is een zeer algemene en stabiele broedvogel van de Hekslootpolder. Door de jaren heen met rond de 30 broedparen. Gedurende het broedseizoen zijn deze vogels zeer territoriaal en dulden geen soortgenoten in hun buurt. Zo anders is het beeld in de winter wanneer grote groepen Meerkoeten van honderden exemplaren vreedzaam grazend de kavels grasland bevolken.

Veel minder opvallend maar toch altijd aanwezig is het Waterhoen. Dit prachtige hoen is schuw en wordt meestal onderteld. In de Hekslootpolder lijkt de stand de laatste jaren wat af te nemen maar deze soort kan door wintersterfte behoorlijk fluctueren.

Rietvogels nemen ook toe

In de loop van de afgelopen 30 jaar zijn de rietkragen in de Hekslootpolder een stuk breder geworden en achter de klutenplas heeft zich een groot stuk rietveld ontwikkeld dat overloopt naar het riet van de Liniegracht. Het riet meet hier en daar meer dan 100 meter in het vierkant. Dat deze ontwikkeling interessant is voor een aantal soorten zal hierna blijken.

De soorten die in de Hekslootpolder van oudsher voorkomen zijn Kleine Karekiet, Rietzanger, Rietgors en Bosrietzanger. In de beginjaren van onze telreeks waren de aantallen van deze soorten op de vingers van een hand te tellen maar de aantallen zijn toegenomen, en meer dan de verdubbeling van het rietareaal zou doen vermoeden. De Kleine Karekiet zat tot voor kort boven de tien broedparen maar zakte in 2015

terug tot 5. Mogelijk heeft deze soort te lijden gehad van de baggerwerkzaamheden in 2015, maar ook de toegenomen verruiging van het riet is nadelig voor deze soort. Een soort die hier juist van profiteert is de Rietzanger en Bosrietzanger. De Rietzanger neemt vanaf 2002 spectaculair toe tot bijna 30 broedparen. Deze soort is overal in het land toegenomen. Achtergrond van deze toename is de droogte in de Sahel, het overwinteringsgebied van de Rietzanger, in de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw. Het ging toen erg slecht met de soort en zij kwam zelfs op de Rode Lijst terecht. Maar een snel en langdurig herstel is daarna opgetreden en overal in de Hekslootpolder is in het voorjaar zijn leuke baltsvlucht te bewonderen.

De Rietgors is ook sterk toegenomen. De soort stelt geen hoge eisen aan zijn biotoop en als de verruiging toeneemt nemen ook de Rietgorzen toe. Een deel van de Rietgorzen overwintert in Nederland en ze leven dan van zaden. Het mannetje heeft een simpel drietong liedje, maar is goed te herkennen aan zijn pikzwarte kop.

De Bosrietzanger komt als laatste terug uit zijn overwinteringsgebied. Pas na half mei kan je zijn snelle liedje horen. En na ruim 2 maanden is hij alweer weg. Ze houden van rommelige hoekjes en opgaande ruigtes met wat struiken en bosjes. De aantallen blijven bescheiden maar nemen toe.

Naast deze 4 algemene soorten zijn vanaf 1998, in de zich langzaam uitbreidende rietvegetatie, nieuwe rietvogelsoorten in de Hekslootpolder komen broeden. Eerst de Blauwborst, kort daarop gevolgd door de Snor, de Wateral en Sprinkhaanzanger. Klap op de vuurpijl was het territorium van de Roerdomp in 2004 en het broedgeval van een Baardmannetje in datzelfde jaar, maar dat bleek een incident. Al-

leen de Blauwborst en de Waterral zijn soorten die elk jaar en ook met meerdere broedparen tot broeden komen. Ook de Roerdomp was in 2005 en 2012 met een territorium aanwezig en de Bruine Kiekendief broedde vanaf 2010 vier jaar op een rij in het hierboven genoemde rietveld achter de klutenplas.

Het zal duidelijk zijn dat de potentie voor veel soorten, waaronder zeldzame soorten, in de Hekslootpolder aanwezig is. Dat is reden genoeg om te bezien of met gerichte maatregelen een natuurontwikkeling kan worden gerealiseerd die deze verhoging van de natuurwaarden mogelijk maakt.

Kleine zangers zitten in de lift

Aan de randen van de Hekslootpolder liggen respectievelijk twee begraafplaatsen, een volkstuincomplex en een lange rij woonboten met tuinen. Dit zijn prima plekken voor een aantal zangvogels, die, al dan niet geholpen door nestkasten, hier tot broeden komen. De broedvogels van de begraafplaatsen en het volkstuincomplex zijn niet meegeteld door ons, maar tussen de volkstuintuinen en de woonboten ligt een gebiedje dat aan het verruigen is, en eigenlijk bestemd was voor de aanleg van een weg. Die is er nooit gekomen, wel een aantal zangvogels die het daar goed naar de zin hebben. Zo noteerden we territoria van Tjiftjaf en Fitis, Roodborst en Vink, Koolmees, Pimpelmees, Merel, Heggemus, Groenling en Winterkoning, maar de laatste jaren ook wat minder voorstelbare soorten als Grasmus, Zwartkop, Tuinfluiter en Nachtegaal.

Vogels die het wat meer van de open ruimte moeten hebben zijn de Putter, de Kneu en de Ringmus. Putter en Kneu zijn vaak in groepjes rond de klutenplas te vinden waar ze zaad vinden van distels, kruiden en ruigtevegetatie. Met de Putter gaat het goed in Nederland maar de Kneu gaat gestaag achteruit. De

GRUTTO'S in vlucht Foto: Willem de Voogt

Ringmus heeft het als boerenlandvogel moeilijk. Ze hebben voldoende zaaddragende kruiden en landbouwgewassen nodig en voor het broeden boomholtes of gebouwen met nestholtes. Zo broedde de soort jarenlang met meerdere paren onder de pannen van het gemaaltje aan de Slaperdijk, maar verdwenen ze toen er ijzeren golfplaten op werden gelegd. Nu broeden ze incidenteel nog in nestkasten.

En dan nog soorten van de buiten-categorie....

Een aantal soorten kunnen we niet in de hierboven genoemde categorieën kwijt. Het gaat om enkele zeer verschillende soorten die ook heel verschillende eisen aan hun biotoop stellen. En er zijn soorten bij die zich zowel in de stad

IJSVOGEL Foto: Willem de Voigt

als op het platteland goed thuis voelen. Zwarte Kraai, Ekster, Houtduif en Turkse Tortel broeden in de Hekslootpolder stevast met tussen de 1 en 4 broedparen. De Zwarte Kraai ontbrak bij het begin van onze telreeks maar de laatste jaren broedt hij met 3 á 4 paar in de hoge bomen van de begraafplaats of langs het Spaarne en de woonboten. Ze eten alles, van wurmen tot kikkerdril en van verkeersslachtoffers tot weidevogelkuikens. Maar ook menselijk afval en zaden en vruchten. De soort is de afgelopen 20 jaar in Nederland in aantal verdubbeld en hun belangrijkste ecologische taak bestaat in het leveren van nesten voor Boomvalk, Torenvalk en Ransuil, soorten die zelf geen nest bouwen.

Zwaluwen zijn met twee broedvogelsoorten aanwezig. De Boerenzwaluw broedt al sinds mensenheugenis in de boerenschuren en hooimijten langs de Vergierdeweg met rond de 6 broedparen tijdens onze telreeks. De Huiszwaluw is broedvogel vanaf 2002. Deze soort be-

gon met twee nestjes bij boer Vink, maar in 2006 ontstond een kolonie aan de huizenrij in de bocht van de Vondelweg. De kolonie groeide van 19 naar meer dan 40 nesten en doorstond enkele 'aanslagen' toen het houtwerk geschilderd moest worden en alle nesten werden verwijderd door de woningbouwvereniging. De eerste keer hebben wij toen, voor de vogels terugkwamen, kunstnesten opgehangen die bij terugkeer van de vogels direct werden bezet. In 2013, bij de tweede verbouwing, heeft de woningbouwvereniging dat gedaan, inclusief poeplankjes onder de nesten ter bescherming van de bewoners. Klasse! Huiszwaluwen jagen graag op muggen boven open water en het is niet toevallig dat de kolonie ontstond, nadat het brede water naast de recreatiestreek parallel aan de Vondelweg werd gegraven.

Natuurontwikkeling in de Oude Spaarndammer Polder

De aanleg van de Klutenplas met de twee eilandjes in de bocht van het Assendelvervoetpad is een verhaal apart en heeft de nodige nieuwe soorten opgeleverd.

Vóór de aanleg van de Klutenplas broedden incidenteel Kluten in de Hekslootpolder op de randen van ondiepe slootjes. Jonge Kluten konden na het uitkomen in die droogvallende slootjes voedsel vinden. Die Kluten waren afkomstig van het gebied boven het IJ in Spaarndam, waar een golfbaan werd aangelegd en ze van hun broedterrein, akkers met droogvallende slootjes, werden verdreven.

De Klutenplas voorzag duidelijk in een behoefte want de al aanwezige Kluten kwamen hier langs de randen broeden en verdwenen uit de graslanden. De twee kleiige eilandjes kalfden door golfslag af, kregen steile oevers en begroei- den totaal. Slechts Nijlgans en Meer-

koet en eenmaal een paar Zilvermeeuwen kwamen hier tot broeden.

Maar toen de eilandjes werden omgevormd tot grindeilandjes met aflopende oevers werden ze direct bevolkt door Kluten (hoogste aantal broedparen: 12 in 2006), Visdieven vanaf 2005 (hoogste aantal 7 paar in 2006) en een enkele Scholekster en Kleine Plevier. De broedresultaten zijn wisselend. Meerdere keren zijn de eilandjes gedurende het broedseizoen bezocht door de Vos die alle op dat moment aanwezige nesten predeerde. Toch komen er elk jaar jonge Kluten groot die direct na het uitkomen door hun ouders vanaf de eilandjes worden meegenomen naar de ondiepe randen van de plas waar ze fourageren op insecten en bodemdier-tjes.

In 2015 begon Peter Davids een experiment met twee vlotjes die onder water verankerd werden aan een paal. De vlotjes zijn 1 vierkante meter groot en bedekt met grind. Het leverde direct resultaat op. Een Kokmeeuw vestigde zich en had twee grote jongen, totdat de Vos ook dit nest predeerde. Dit was het eerste broedgeval van de Kokmeeuw binnen onze telreeks en op het moment dat ik dit schrijf broeden twee paar Kokmeeuwen op de twee vlotjes.

Vanaf 1992 broedt de Fazant in de Hekslootpolder, terwijl de Patrijs in 1996 verdween. En dat is tekenend voor de ontwikkeling van agrarisch Nederland.

Door schaalvergroting, bemesting, ontwatering en steeds vroeger maaien worden vogels die in het grasland broeden steeds meer teruggedrongen. Daarnaast zijn er in het gemillimeterde en eentonige grasland te weinig insecten en is er te weinig dekking tegen predatoren voor de kuikens.

Tegelijkertijd verruigen sommige hoekjes van ons landschap waar de Fazant dekking én nestgelegenheid vindt. De

Fazant leeft in harems waar een haan meerdere hennen om zich heen verzamelt. Daarom spreek je van territoriale hanen als je het hebt over het aantal Fazanten. Een tot drie hanen kunnen zo voor meer dan 50 nakomelingen zorgen in de Hekslootpolder.

De Witte Kwikstaart, dat vrolijke drukke vogeltje dat vroeger vaak de top van de kerstboom sierde, broedt jaarlijks met 1 tot 3 paar in de Hekslootpolder. De soort is aan menselijke activiteit en bebouwing gebonden en broedt graag in gaten en holten van schuren en gebouwen. Ze broeden vaak in een nis van het gemaaltje aan de Slaperdijk en langs de Oude Vergierdeweg. Een echte zomervogel die zijn ren-fladderjacht overal op open plekken uitvoert van april tot september, met name rond de Klutenplas.

Een paar maten groter dan de Kwikstaart broedt de Blauwe Reiger in een kleine kolonie net buiten de Hekslootpolder in de naaldbomen rond het crematorium aan de Oude Vergierdeweg. Soms al in februari op de eieren en het hele jaar door fouragerend in de Hekslootpolder. De kolonie varieert van 5 tot 10 nesten en lijkt weinig toekomst te hebben, omdat de bomen langzaam maar zeker op hun einde lopen.

De IJsvogel is een soort die je niet snel verwacht in veenweidegebieden, maar toch is de soort een vaste broedvogel van de oevers van Fort Spaarndam-Noord en een onregelmatige broedvogel van de oevers van Fort-Zuid. Dit laatste Fort ligt aan de rand van de Hekslootpolder en heeft er in feite, als onderdeel

TABEL 3 Totaal aantal soorten broedvogels en territoria in de afgelopen 30 jaar

	1985	1995	2005	2015
aantal soorten	28	33	46	54
aantal territoria	295	425	279	365

van de Stelling van Amsterdam, voor gezorgd dat de Hekslootpolder gevrijwaard werd van bebouwing, omdat Fort Zuid een vrij schootsveld diende te hebben.

Door de zware storm van 2014 zijn veel populieren op Fort Zuid omgewaaid en hebben met hun wortels grote delen van de oevers omhooggetrokken. Mooie plekken voor de IJsvogel om hun nestgang in te graven en dankzij de zachte winters van de laatste jaren worden steeds vaker IJsvogels gezien.

Buiten de Bruine Kiek, die we al hebben besproken, komen nog twee roofvogels in de Hekslootpolder tot broeden. Allereerst de Torenvalk die in het begin van onze telreeks jarenlang nestelde in een door ons aan een grote populier opgehangen nestkast aan de rand van de begraafplaats. Ook zeker zes jaar lang werd gebroed in de nestkast die door de Volkstuinvereniging op een ijzeren paal werd geplaatst op hun complex. Maar de laatste jaren is hij afwezig. Wellicht heeft dit te maken met de steeds hoger wordende begroeiing onder de kast en de toename van eksters en kraaien.

De Torenvalk is sterk afhankelijk van het aantal veldmuizen en neemt de laatste 20 jaar in aantal af (minstens 30% in Nederland). Afgelopen winter hebben we hem weer veel gezien in de Hekslootpolder dus een nieuw broedgeval is zeker mogelijk.

Een soort die nog meer tot de verbeelding spreekt is de Kerkuil. Deze uil met zijn prachtige hartvormige gezichtssluier broedde vroeger tot de strenge winter van 1962/63 met tussen de 2000 en 3000 paren in ons land. Na deze zeer strenge winter bleven daar maar enkele tientallen van over. Dit komt omdat de Kerkuil een standvogel is die slechts kleine vetreserves kan opbouwen. Bij een langdurige sneeuwrijke winter sterven ze massaal. De stand herstelde tot ongeveer 500 paar maar na de winter

van 78/79 waren we weer terug naar 100 paar. Het grote herstel trad in tijdens de jaren 80 en 90 door het 'Soortbeschermingsplan Kerkuil'. Lokale werkgroepen zorgden voor meer dan 10.000 nestkasten verspreid over het hele land en overheidsinstanties financierden aangepast beheer en agrarisch natuurbeheer. De stand van de Kerkuil herstelde tot meer dan 2000 broedparen rond de eeuwwisseling.

In 2009 broedde de Kerkuil voor het eerst in de Hekslootpolder in een kast die daar al 15 jaar hing. Vier jongen werden grootgebracht en geringd evenals het jaar daarop. In 2013 was er een nieuwe broedpoging, maar het legsel (4 eieren) werd verlaten door onbekende oorzaak. Verstoring leek uitgesloten, omdat niemand toegang had tot de nestplaats. Wellicht werd het mannetje verkeersslachtoffer en was er geen aanvoer meer van prooi waardoor het vrouwtje het legsel heeft moeten verlaten. Omdat Kerkuilen vaak op geringe hoogte jagen worden ze vaak slachtoffer van het verkeer.

Tenslotte...

Als we de broedvogelgegevens van de afgelopen 30 jaar onder elkaar zetten valt op dat de weidevogels vooral na de komst van de Vos en het daarmee samenhangend einde van de nestbescherming in een vrije val terecht zijn gekomen en zich de laatste jaren op een laag niveau lijken te handhaven. Maar het is een wankel evenwicht. Het Recreatieschap heeft dit jaar bij het verpachten van zijn gronden aan de boeren alle beperkingen laten vallen in ruil voor hogere pachtprizen. Dit heeft tot gevolg dat latere maaidata, waardoor kuikens nog enige kans krijgen vliegvlug te worden, niet meer bindend zijn voor de boeren. Mijns inziens een slechte beurt voor het Recreatieschap dat zijn weidevogelstelling, althans voor de Hekslootpol-

KLUTEN Foto: Otto Heijst

der, voor een paar centen opoffert. Het gaat immers maar om een handvol kavels.

Een positief bericht is dat de gemeente Haarlem subsidie wil verlenen aan natuurontwikkeling in de Hekslootpolder en het enkele jaren geleden ontwikkelde plan om dit gestalte te geven langs het Assendelvervoetpad weer uit de bureaula heeft gehaald. Samen met de Vereniging Behoud de Hekslootpolder, de Vogelwerkgroep Zuid Kennemerland en Landschap Noord Holland wordt bekeken of de weidevogels in de Heksloot-

polder de helpende hand kan worden geboden. U zult hier via het Hekslootnieuws en de Fitis zeker meer over horen.

Als we kijken naar de andere groepen vogels in de Hekslootpolder blijkt dat de water- en rietvogels zowel in soorten als aantallen over het algemeen toenemen. En daar zijn verrassende soorten bij zoals de Bruine Kiek, Kleine Plevier, Roerdomp, IJsvogel en Kerkuil. Deze laatste soorten broeden tot nu toe incidenteel en niet jaarlijks in de Hekslootpolder. Maar soorten als Kluut, Visdief, Blauw-

borst, Waterral, Grasmus en Kokmeeuw zijn soorten die vanaf de eeuwwisseling vaste en jaarlijkse broedvogel zijn geworden en 30 jaar geleden niet in de Hekslootpolder broedden.

We kijken nog even naar het totaal aantal soorten en het totaal aantal territoria. Het valt op dat het aantal soorten broedvogels in de Hekslootpolder sterk is toegenomen: van 28 in 1985 tot 54 in 2015, bijna een verdubbeling! Het totaal aantal territoria is in de loop van onze telreeks wat wisselend. 1995 spant de kroon met 425 territoria: een nog zeer hoge weidevogelstand en een toegenomen soortenrijkdom. Na een dip in 2005, toen het aantal territoria onder dat van 1985 zakte, neemt dat aantal de laatste jaren weer sterk toe onder meer door de grote kolonie Huiszwaluwen en de nog steeds toenemende soortenrijkdom.

Hoe moeten we bovenstaande ontwikkeling nu duiden? Feit is dat de vogels van het agrarisch landschap het zeer moeilijk hebben in ons land en dus ook in de Hekslootpolder. En die ontwikkeling zet, ondanks de nodige positieve initiatieven, nog steeds door.

Daar staat tegenover dat een toename en herstel van een aantal soorten positief en hoopgevend genoemd kan worden. Een algemene en eensluidende eindconclusie is daarom moeilijk te formuleren.

Wat vaststaat is dat de Hekslootpolder een prachtig veenweidegebied is dat steeds meer soorten vogels aantrekt en ook weer stijgende aantallen territoria herbergt. Maar of de weidevogels hier nog een toekomst hebben hangt af van de inzet en wil van meerdere partijen: boeren, vrijwilligers, recreatieschap en politiek, maar vooral of deze partijen gezamenlijk tot gerichte afspraken en maatregelen kunnen komen. Leidraad

Jonge **KERKUIL** wordt geringd in Hekslootpolder Foto: Ruud Leblanc

zou moeten zijn dat onze samenleving en daarmee ook het agrarisch bedrijf moet transformeren naar een duurzame samenleving, waar efficiëntie en economisch gewin niet meer de allesbepalende factoren zullen zijn.

■ Tom van den Boomen